

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Kaksikielisyyteen kasvaminen

Jenni Hintikka

Opinnäytetyö
Lapsi- ja nuorisotyö
Sosionomi (AMK)

KEMI 2010

Tekijä: Hintikka Jenni

Työn nimi: Kaksikielisyyteen kasvaminen

Sivuja (+liitteitä): 40 (+1)

Opinnäytetyön ohjaajat: Johanna Majala & Kaisu Vinkki

Opinnäytetyön kuvaus:

Käsittelen opinnäytetyössäni lapsen kehitystä syntymästä asti mukana pitäen lapsen kaksikielisen ympäristön ja sen vaikutukset. Ensisijaisesti kuvaan lasta, jonka perheessä vanhemmilla on kaksi eri kieltä. Kuvaan kaksikielisyyttä ja siihen kasvamista yksilön- ja yhteiskunnan tasolla.

Teoreettinen ja käsitteellinen käsittely:

Kuvaan kehitystä alkaen vauva iästä ja tutkin miten kaksikielisyyys vaikuttaa lapsen eri kehityksen vaiheisiin. En syvenny pelkästään yhteen kehityksen alueeseen, vaan teoriaa ja haastattelua apuna käyttäen kuvaan vaikutuksia kokonaisvaltaisesti.

Metodologinen esittely:

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimusmetodeina käytin yksilöhaastattelua ja teoriaa lapsen eri kehityksen vaiheista sekä kaksikielisyydestä. Analyysimenetelmänä käytin teorian ja haastattelumateriaalin keskenään vertailua ja niiden yhdistämistä.

Keskeiset tutkimustulokset:

Kaksikielisyyys ja siihen kasvaminen on hyvin paljon sidonnainen kaikkiin lapsen kehityksen alueisiin, ennen kaikkea identiteetin kehittymiseen. Kaksikieliseksi kasvaminen vaatii paljon enemmän kuin normaalin kielenkehityksen, kuten normaalin identiteetin kasvun sekä vuorovaikutustaitoja. Tärkeänä tukena on lapsen ympäristö, ennen kaikkea koti ja päivähoito.

Johtopäätökset:

Kaksikielisyyys on valtava haaste, mutta myös voimavara lapselle. Lapsen on helpompi oppia useampi kuin yksi kieli. Lapsi oppii myös arvostamaan erilaisuutta jo pienestä pitäen.

Asiasanat: Kaksikielisyyys, identiteetti

Author: Jenni Hintikka

Title: Growing up with two languages

Pages (+appendixes): 40 (+1)

Thesis supervisor: Johanna Majala & Kaisu Vinkki

Thesis description:

In my thesis I'm doing research about children growing up with two languages and how it effects to child's development when the environment is bilingual. I'm writing about children who's parent have two different language. I'm getting deep into that in individual and in society level.

Theoretical summary:

With help of interview and theory I picture how bilingualism effects to child's development comprehensively. I don't get deep into only one area of child's development.

Methodological summary:

This study is qualitative and an theme interview. Individual interview and theory about different areas of child's development and also about bilingualism were the research methods. Analysis method was to compare interview material and theory and put them together.

Main results

Bilingualism and growing into that is limited in many ways to all areas in child's development, first of all in to child's identity. Growing into bilingualism needs more than normal tongue development. Important support is child's environment, especially home and daycare.

Conclusions:

Growing into bilingualism is big challenge but also big resource for a child. It help a child learn more than one language and learn to appreciate difference among people more easily.

Key words: Bilingualism, identity

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ ABSTRACT

JOHDANTO	5
1. METODOLOGINEN OSIO	7
1.1 Tutkimusmenetelmä ja sen eettisyys.....	7
1.2 Prosessin kuvaus	9
2. VUOROVAIKUTUKSEN KEHITTYMINEN	11
2.1 Varhainen vuorovaikutus	12
2.2 Perhemalleja.....	14
2.3 Ei-kielellinen vuorovaikutus	16
2.4 Kielellinen vuorovaikutus	18
3. ÄIDINKIELI VAI ISÄNKIELI	19
3.1 Ensikielenä kaksikielisyys	19
3.2 kaksikielisyyden muotoja.....	21
3.3 Kielen oppimisesta.....	22
4. KAKSIKIELINEN LAPSI.....	24
4.1 Kielten tasoja.....	24
4.2 Kognitiivinen kehitys	24
4.3 Lapsen tietoisuus kaksikielisyydestään.....	25
5. LAPSEN IDENTITEETTI.....	28
5.1 Lapsen identiteetti	28
5.2 Koti ja päivähoidon identiteetin kasvun tukena.....	29
6. KIELENKÄYTÖNHÄIRIÖITÄ.....	32
6.1 Kielenkäytönhäiriöitä.....	32
POHDINTA	34
LÄHTEET	36

Liite 1

JOHDANTO

Jokaisella meillä on kieli ja kun synnymme, saamme käyttöömmme äidinkielen. Äidinkieliä on miljoona erilaisia. Joillakin meillä äidinkielenä voi olla useampi kuin yksi kieli; tällöin ihminen on kaksikielinen. Kun perhe päättää ottaa useamman kuin yhden kielen haltuunsa, se tulisi aloittaa heti lapsen syntymän jälkeen. Tämä edellyttää sitä, että kielistä kasvaa lapselle samanarvoiset. Äidinkielen omaksumisen alkaa jo ennen syntymää, kun sikiön aivot ja kuulo ovat kehittyneet riittävästi. Äidinkieli on kieli, jonka ihminen oppii ensimmäisenä kielenään. Kielen oppiminen edellyttää samanaikaista vuorovaikutusta lähiympäristön kanssa. Kaksikielinen lapsi pystyy aktiivisesti tuottamaan puhetta, ymmärtämään ja ajattelemaan kahdella kielellä automaattisesti. Lapsi pystyy myös vaihtamaan kieliä automaattisesti, vaikka lapsi ei olekaan vielä saavuttanut samantasoista osaamista molemmissa kielissä. Varttuneempi lapsi pystyy myös lukemaan ja kirjoittamaan. Lapsen kaksikielisyyteen kasvaminen on valtava haaste mutta myös iso voimavara lapselle. Lapsi oppii jo pienestä pitäen arvostamaan erilaisuutta ja hyväksymään ihmiset sellaisenaan kuin he ovat. Yksikieliselle lapselle se voi olla vaikeampaa, koska erilaisuutta, ainakaan kielen erilaisuutta, ei tarvitse pohtia niin paljon, kun se ei kosketa henkilökohtaisesti. Kaksikielisyyys avartaa myös lapsen maailmakäsitystä kun perheen sisällä opitaan useampi kuin yksi kulttuuri. Yksilön oma identiteetti ja hänen ulkoinen identiteettinsä on yhteydessä ihmisen kieleen. Millaiseksi hän itse itsensä kokee ja millaisena muut häntä pitävät. Ihminen on yksilönä osa omaa ryhmäänsä. Muut ryhmän jäsenet pitävät yksilöä myös jäsenenä, jos hänen puhumansa kieli muistuttaa heidän omaa kieltään. Ryhmästä ulkopuolisiksi saatetaan katsoa yksilöt, joiden katsotaan olevan poikkeavia, tässä tapauksessa kielellisesti. Ihminen on siis äidinkiелensä merkitsemä, halusi hän sitä tai ei. (Herlin & Kalliokoski & Kotilainen & Onikki – Rantajääskö 2002, 29 – 30.) Kaksikielisyydellä on vaikutuksia suurelta osaltaan lapsen kielenkehitykseen, mutta myös muihin kehityksen alueisiin. Lapsi tarvitsee syntymästään asti tukea omakuvan eli identiteetin kehitykselle. Lapsen identiteetin kehittyminen lähtee siitä, minkälaisia tunteita lapsi saa kokea heti syntymästä saakka.

Mahdollisimman terveen itsetunnon kehittämisessä lapsen olisi tärkeää saada kokea kaikenlaisia tunteita kuten rakkautta, vihaa, ärtymystä, turhautumista ja iloa. Lapsen kieltä ja kulttuuria tulisi arvostaa tukiessa lapsen identiteetin vahvistumista. Kun lapsi osaa hyvin äidinkieltään, myös toisen kielen oppiminen on helpompaa. Kaksikielinen lapsi ei ole erityislapsi, mutta voi tarvita ajoittain erityistä tukea. Tässä tärkeinä tukijoina ovat lapsen ympäristö; vanhemmat, isovanhemmat, ystävät ja päivähoito. Ajatukseni tutkia kaksikielisyyttä opinnäytetyössäni lähti omakohtaisista kokemuksista päiväkodissa. Tein harjoittelua englanninkielisessä päiväkodissa, jossa suomenkieltä käytettiin vain hätä tapauksissa, siitä huolimatta, että päiväkodissa oli suomenkielisiä lapsia ilman tarvittavaa englanninkielentasoa. Lapsen puhuessa suomea omille vanhemmilleen hän näytti olevan kuin eri lapsi, joka sai minut miettimään kaksikielisyyttä ja kaksikielisyyteen kasvamisen mahdollisia puutteita.

1. METODOLOGINEN OSIO

1.1 Tutkimusmenetelmä ja sen eettisyys

Opinnäytetyöni koostuu teoriasta, johon on liitetty materiaalia tekemästäni haastattelusta. Käytin opinnäytetyössäni kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisen tutkimuksen avulla tarkastellaan ihmisten käyttäytymistä heidän omasta näkökulmastaan. Juuri tätä näkökulmaa halusin teorian tueksi analyysiini. Tutkin miten kaksikielisyys vaikuttaa lapsen tunne-elämän ja vuorovaikutustaitojen kehitykseen. Opinnäytetyön tekemisen aikana kuitenkin aiheeni eli, ja lopulta tein työni lapsen kaksikielisyyteen kasvamisesta, mitä kaikkea siihen liittyy. Tämä rajoitti haastattelu materiaalin käyttöä analyysissäni. Haastatteluni oli tyypiltään teemahaastattelu, joka sopii hyvin tutkimusmenetelmäksi, kun ei tiedetä, mitä vastauksia tullaan saamaan ja kun vastaukset perustuvat yksilön omaan kokemukseen. Teemahaastattelu sopii hyvin kokemuksen tutkimiseen ja kuvailemiseen. Tein yksilöhaastattelun lastenhoitajalle eräässä päiväkodissa. Kysymykseni siis keskittyi päiväkotiin ja miten kaksikielinen lapsi pärjää ryhmän jäsenenä. Kysymykseni painottui eniten tunne- elämään ja vuorovaikutustaitoihin. Haastattelussani oli yhteensä 24 kysymystä ja muutamissa myös kysymyksen mukana lisäkysymys. Esittelen haastatteluni kysymykset liitteenä opinnäytetyöni mukana. En pystynyt tekemään haastatteluni haastateltavan kanssa kasvotusten. Haastattelun tein sähköpostin välityksellä, mikä vaikutti haastattelun purkuun. Purku oli selvästi helpompaa kuin jos olisin sen nauhalta purkanut. Aloitin haastattelun purun lukemalla haastattelua läpi ja sen jälkeen suomentamalla vastaukset. Käsitellessäni haastattelun vastauksia, huomasin miten jotkut kysymykset olivat huonosti muotoiltuja. Kysymys numero 6: "What are the differences when a child is speaking English and understanding English?" Kysymyksellä hain vastausta siihen, mitä eroja näkyy kun lapsi oppii englantia. Oppiiko hän nopeammin ymmärtämään englantia vai puhumaan englantia vai onko niillä kahdella mitään selviä näkyviä eroja. Vastaukseksi kuitenkin sain että mitään eroja ei ole, vaan

kielen ymmärtämisen ja puhumisen vahvistaminen lapselle on yhtä tärkeää. Eli kysymykseni ei ollut tarpeeksi selvä tai hyvin ymmärrettävissä.

Tein haastatteluni tutussa päiväkodissa ja tutulle lastenhoitajalle, joka ei näin jälkeinpäin ollut varmasti viisainta. En ymmärtänyt haastatteluani tehtäessä, että vastaaja ei välttämättä ole täysin rehellinen vastauksissaan, koska tietää kenelle vastaukset menevät. Vastaaja tiesi varmasti, mistä ideani lähti tälle työlle ja voi olla, että mielipiteemme asiasta on eri. Kysymyksessä numero 11: ”For example in group activity, let’s think that there is two children, first one speak much better English than the other one. You have some task and you want to ask one child to come and do it. Which one you take? The one who can do it when you tell the instructions one time or the one who you know that it’s going to take more work from you to tell the instructions? Does the language matter anyhow, when you are making decision like that? If language skill does not matter, how do you make the decision about which one you take?” Vastaukseksi sain, että vastaaja todennäköisesti valitsisi lapsen, joka ei osaa kieltä niin hyvin ja myöhemmin vasta lapsen jonka kanssa ohjeiden kertomiseen ei mene niin paljon aikaa. Perusteluna vastaajalla oli, että jos hänellä on käytössä enemmän aikaa, hän tekisi niin. Aika on hyvä peruste, mutta mielestäni kysymys ei ollut täysin kattava, koska vastauksen aitoutta ei voinut tietää. Tähän voi vaikuttaa myös se, että minä tulkitseen vastauksia eri tavoin kuin miten tulkitsisin, jos vastaaja olisi tuntematon. Mielestäni haastattelu olisi ollut parempi tehdä kasvotusten siten, jotta olisin voinut nähdä paremmin vastauksien totuuden läheisyyttä. Tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista siitä syystä, että vastaaja asuu kaukana haastattelijasta.

Kysymysten muotoilussa näkyi myös vikaa siten, että moneen kysymykseen pystyi vastaamaan samalla vastauksella. Haastattelussa olisi myös voinut mielestäni olla tuplasti enemmän kysymystä. Materiaalia mitä lopulta pystyin työssäni käyttämään oli liian vähän ja se rajoittui tiettyihin asioihin, kuten kodin ja päiväkodin tuki lapsen kaksikielisyyteen kasvamisessa. Kuten aikaisemmin mainitsin, aloin kunnolla lukemaan aineistoa vasta haastattelun jälkeen. Siitä huolimatta, että minulla oli ajatus työstä omassa päässä, teoriaan olisi pitänyt tutustua enemmän jo ennen haastattelua ja pitää sitä tukena haastattelussa. Kun

aloin lukemaan teoriaa, myös aiheeni muuttui, joten uskon, että aiheeni olisi voinut muuttua mahdollisesti jo ennen haastattelua. Tämän vuoksi minulla ei lopulta ollut tarpeeksi materiaalia, koska osa kysymyksistäni ei ollut suunnattu lopulliseen aiheeseeni.

1.2 Prosessin kuvaus

Mielenkiintoni kaksikielisyyttä kohti kasvoi, kun tein syventävän harjoitteluni englanninkielisessä päiväkodissa. Siellä näin lapsia monenlaisista perheistä ja käsite kaksikielisyyks avautui enemmän. Huomasin, että kaksikielisyyks ei ole ainoastaan sitä, että ihminen puhuu kahta kieltä. Kaksikielisyydessä on monta ulottuvuutta ja monenlaisia tarinoita.

Ensimmäisiä ajatuksia opinnäytetyöhöni syntyi erästä lasta havainnoidessa päiväkodissa, jossa tein harjoitteluni. Lapsi oli 3-vuotias, jonka molemmat vanhemmat olivat suomalaisia ja suomenkieli äidinkielenään. Tyttö puhui suomea ja vain pari sanaa englantia. Päiväkodin henkilökunta koostuu kolmesta englanninkielisestä opettajasta. Kaksi heistä puhuu jonkin verran suomea, yksi heistä ei lainkaan. Päiväkodissa myös jokapäiväinen kieli on englanti. Tytön päivät saattoivat olla melko ”yksinäisiä”, hän oli hyvin arka kaiken suhteen ja mieluiten olisi vain istunut opettajan sylissä tekemättä mitään. Hänen oli vaikea päästä muiden lasten kanssa leikkiin mukaan kielen vuoksi ja häntä oli myös vaikea saada mukaan yhteisiin aktiviteetteihin. Muiden lapsien puhuessa suomea hänelle, käytös muuttui ja tekstiä tuli suusta niin paljon, että sitä oli vaikka muille jakaa. Näissä tapauksissa hän oli myös iloinen ja leikki mukana toisten lasten kanssa. Monesti silti hän saattoi itkeä, eikä kukaan tiennyt miksi hän itkee. Vieraskielinen ympäristö oli hänelle varmasti hyvin hämmentävä paikka ja uskon, että siitä johtuen hän ajoittain sulkeutui. Opettajat eivät suositelleet suomenkielen puhumista, mutta sitä kuitenkin käytettiin jos tilanne sitä vaati. Tilanteet saatiin aina kuitenkin selvitettyä, mutta minulle kasvoi ajatus siitä, että voiko kyseinen ympäristö aiheuttaa joitain viivästymisiä lapsen eri kehityksen alueilla ja jos niin miten. Tässä täytyy kuitenkin mainita, että kyseinen tyttö oli uusi päiväkodissa ja

tietenkin aina lapselle uusi ympäristö on hämmentävä ja jokainen lapsi on yksilö ja erilainen persoonaltaan. Joillakin menee kauemmin aikaa sopeutua uuteen ympäristöön kuin toisella, oli ympäristö sitten omakielinen tai erikielinen.

Miettiessäni aiheen rajausta, päätin kirjoittaa miten kaksikielisyys vaikuttaa lapsen tunne-elämän ja vuorovaikutustaitojen kehitykseen. Haastattelin opinnäytetyötäni varten aikaisemmin mainitsemassani päiväkodissa työskentelevää lastenhoitajaa teoriani tueksi. Haastattelun jälkeen aloin perehtyä enemmän aineistoon ja kirjoittamaan. Lukiessani kirjoja mieleni kuitenkin muuttui aiheesta. Kaksikielisydestä oli vaikea löytää tietoa ja rajattuna aihe tunne-elämän ja vuorovaikutustaitojen kehitykseen tuntui olevan liian sekava. Työstäni olisi jäänyt kaksikielisyys suurena osana pois ja tilalle olisi tullut enemmän lapsen kehitysteoriaa. Kirjallisuutta tarkastellessani löysin enemmän tietoa yleisesti kaksikielisydestä ja sen vaikutuksesta kielenkehitykseen. Tieto oli todella mielenkiintoista ja päätin alkaa kirjoittamaan kaksikielisen lapsen kielenkehityksestä. Lopulta opinnäytetyöni suurimmaksi tutkimuskysymykseksi muotoutui lapsen kaksikielisyyteen kasvaminen, mitä muita alueita siihen liittyy kielenkehityksen lisäksi.

Ensimmäisenä muotoilin sisällysluetteloa, mitä asioita haluan käsitellä ja mitkä ovat mielestäni tärkeimpiä. Sisällysluettelo eli kirjoituksen aikana ja muuttui hieman tekstiä tuottaessa. Tekemäni haastattelun oli tarkoitus toimia yhdessä teorian mukana opinnäytetyön alusta loppuun. Pidemmälle edetessäni teorian kanssa huomasin kuitenkin, että haastattelu ei ole riittävä. Minulla tuli monia kysymyksiä mieleen joihin olisin halunnut vastauksen. Olisin halunnut jatkaa haastattelua ja haastatella lisäksi myös toista henkilöä, mutta se oli liian myöhäistä. Haastattelu materiaalin riittämättömyyteen vaikutti aiheen vaihto. Haastattelun kysymykset oli suunnattu enemmän tunne-elämän ja vuorovaikutustaitojen kehitykseen. Pystyin kuitenkin käyttämään haastattelua teorian tukena jonkun verran ja eniten se painottui päiväkotiosuuteen, missä käsitteelin muun muassa lasta ryhmän jäsenenä.

Opinnäytetyö oli asia, jota pelkäsin ja kuvittelin, että en ikinä osaa sitä kirjoittaa. Vauhtiin päästyäni tajusin, että opinnäytetyö on ihan samanlainen tehtävä kuin muutkin, mutta vain paljon laajempi. Olo helpottui, kun tajusin että en opinnäytetööhöni voi kirjoittaa periaatteessa mitään uutta, mitä joku toinen ei olisi aikaisemmin kirjoittanut. Ainoastaan oma pohdinta ja tyyli miten kirjoitan, voi tuoda uudenlaista sisältöä. Kirjoittamisen aikana koin monta epätoivon hetkeä ja myös hetkiä jolloin ajatukset ei yksinkertaisesti liikahtaneet mihinkään suuntaan. Hetket saattoivat kestää jopa viikon, mutta aina jokaisen jälkeen keräsin itseni ja jatkoin vain kirjoittamista. Kyllä opinnäytetyö toi myös ilon ja onnistumisen tunteita. Koin onnistumista jokainen kerta, kun pysähdyin miettimään minkälaisia ajatuksia opinnäytetystä oli ennen sen kirjoittamista, jonka jälkeen havahduin tosi asiaan että valmista tekstiä on jo monta sivua.

2. VUOROVAIKUTUKSEN KEHITTYMINEN

2.1 Varhainen vuorovaikutus

Ihmisen maailma on täynnä viestejä. Osa niistä on kielellisiä, joko puhuttuja tai kirjoitettuja, osa ei- kielellisiä. Aistit mahdollistavat viestien vastaanottamisen. Ihminen voi käyttämänsä kielen lisäksi viestiä myös monella muulla tavalla: ilmeillään, eleillään, äänenpainollaan, koko olemuksellaan. Aina viestit eivät kuitenkaan mene perille samassa muodossa kuin miten ne ovat lähetetty. Viestiä voi muuttaa sisäiset ja ulkoiset häiriöt. Ne liittyvät usein lähettäjään, viestintäympäristöön, itse sanomaan, käytettyyn viestimeen tai vastaanottajaan. Viestin perille menoa voi häiritä esimerkiksi viestin lähettäjän ujous, epäselvä puhe tai kulttuuriin sopimaton käytös. Viestinnän perusteiden tuntemus lisää parhaimmassa tapauksessa ihmistuntemustamme ja edistää vuorovaikutustaitojamme. ”Se, mikä ihminen on, ei selviä itselle eikä muille ilman vuorovaikutustaitoja”. (Alijoki 1998, 14;

Koppinen & Lyytinen & Rasku – Puttonen 1989, 27 – 75.)

Lapsi alkaa kommunikoida heti syntymänsä jälkeen jolloin myös vuorovaikutuksen sosiaaliset perustaidot kuten kuunteleminen ja vastaaminen alkavat hahmottua. Vauva suuntautuu automaattisesti ihmisääntä kohti ja on vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa tavoilla jotka perustuu pääosin kosketukseen sekä näkö- ja kuulohavaintoon. (Alijoki 1998, 14.)

Vauvalla on alusta alkaen kyky tutkia ympärillä oleviaan ihmisiä ja ihmissuhteita. Ihmissuhteiden laatu kertoo vauvalle paljon siitä, millainen hän on, minkälaisia muut ovat, miten häntä kohdellaan ja miten hän kohtelee muita. Näistä vuorovaikutustilanteista vauva luo mieleen tietyn mallin, jonka mukaan hän käyttäytyy tulevaisuuden vuorovaikutustilanteissa. Varhaisvuosien kokemuksilla on

suuri painoarvo mallin kehittymiselle, mutta asioita voi kuitenkin työstää ja kehittää koko elämän ajan. (Mannerheimin lastensuojeluliitto.)

Varhaisessa vuorovaikutuksessa on tärkeää, että lapsi kokee perusturvallisuuden ja luottamuksen tunteen. ” *Kun vanhempi on herkkä vauvansa ja pienen lapsensa viesteille, tulkitsee niitä yleensä lapsen tarpeiden kannalta oikein, ja vastaa niihin johdonmukaisesti, lapselle rakentuu mielikuva: minä olen hyvä, minun tarpeeni ovat tärkeitä, minusta on iloa.* ” (Mannerheimin lastensuojeluliitto.) Lapsen täytyy saada tukea, mutta myös oppia itse hakemaan tukea ja hoivaa kun hän sitä tarvitsee. Vanhemman laiminlyödessä lapsen tarpeita tai niihin lapsen hakemaa tukea on lapsen vaikea luottaa itseensä ja elämäänsä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto.)

Lapsi luo pysyvän ja pitkäkestoisen tunnesuhteen muutamaan häntä hoitavaan aikuiseen, jotka tavallisesti ovat omat vanhemmat. Arjen yhteisissä touhuissa vanhemman ja lapsen välille syntyy kiintymyssuhde, tunneside, joka muotoutuu ja vahvistuu ajan kuluessa. Kun lapsi voi täysin kiintyä omiin vanhempiinsa, lapsi kokee, että vanhempi on saatavilla ja lohduttaa häntä tarvittaessa. Jo pieni vauva voi tunnistaa oman vanhempansa tuoksusta ja äänestä. Oma vanhempi on monesti paras lohduttaja hädässä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto.)

Molempien vanhempien tulisi saada mahdollisuus luoda omaa suhdetta lapseensa jo lapsen syntymästä saakka. Äidin ja isän roolit ovat yleensä selvästi erilaiset. Äidin rooli on enemmänkin hoivallinen ja suojeleva kun taas isän kanssa voidaan katsoa myös vähän ulkomaailmaan. ” *Äidin tulee pitää lasta sylissään, jotta lapsi tuntisi maailman omakseen. Samasta syystä isän tulee viedä lapsi korkealle.* ”. (Alijoki 1998, 20.) Moni isä saattaa huomaamattaan ohittaa lapsensa vauva vaiheen. Tähän vaikuttaa vauvan ja äidin vahva fyysinen ja psyykinen yhteys, mistä äidin on vaikea irrottautua vauvan syntymän jälkeen. Isän tulisi kuitenkin olla mukana jo synnytysvalmennuksessa, jotta vauvan kanssa käytävä vuorovaikutus tulisi yhä luonnollisemmaksi, mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ei pelkästään äidin kanssa. (Alijoki 1998, 20.)

Lapsen kasvaessa ja mennessä päiväkotiin lapsi luo tunnesiteen myös omaan hoitajaan. Tämän tunnesiteen luomiseen lapsi tarvitsee ennen kaikkea tunteen siitä, että hän on turvassa. Erityisesti kaksikielisillä lapsilla, jotka aloittavat päiväkodin ja joutuvat mahdollisesti käyttämään kieltä jota eivät vielä osaa tarpeeksi hyvin. Lapsen tulee luottaa aikuiseen, joka häntä hoitaa, jotta lapsella on tarpeeksi rohkeutta oppia lisää uutta kieltä ja olla osana ryhmää. Lapsen tuntiessa turvattomuutta, ei pelkästään kielen vaan myös muiden asioiden oppiminen on paljon vaikeampaa. (Haastattelu.)

2.2 Perhemalleja

Vuorovaikutuksen synnyttäminen ja ylläpitäminen lapsen kanssa on aikuisen vastuulla. Vanhemman ja lapsen välinen yhteenkuuluvuus ja rakkaus ovat kaikkien vuorovaikutustaitojen pohja ja perusta. *”Omien vanhempien sosiaaliset säännöt, sosiaaliset ja kielelliset taidot sekä elämäntapa yleensä vaikuttavat vuorovaikutuksen kautta lapsen sosiaaliseen kehitykseen”*. (Alijoki 1998, 17.) Perusmalleja vuorovaikutukseen lapsi oppii aina omilta vanhemmiltaan. Miten aikuiset kuuntelevat ja puhuvat lapselleen on hyvin suuressa osassa lapsen vuorovaikutustaitojen kehittymisessä. Negatiivissävyyistä puhetta kuunneltaessa lapsen kokemus vuorovaikutuksesta jää kovin kapeaksi. Tähän vaikuttaa myös jatkuva kielten esittäminen lapselle, ilman selityksiä, keskusteluja tai perusteluja. Positiivissävyyistä puhetta kuultaessa lapsi oppii oikeanlaista vuorovaikutusta. Kuten hyvien tapojen oppiminen, lapsi oppii sanomaan kiitos. Lasta myös kehuutaan ja hän kuulee myös vanhempiensa kehuvaan toisiaan ja samalla näkee miten toista tulisi arvostaa ja kunnioittaa. Joskus vanhemmat riitelevät ja lapsi näkee sen, mutta lapsen olisi hyvä nähdä myös sovinto. On normaalia joskus riidellä, mutta tärkeää on myös tehdä sovinto ja pyytää anteeksi. Lasta kieltäessä esimerkiksi älä juokse, lapsi kuulee vain viimeisin sanan juokse. Siksi olisikin hyvä muuttaa käsky rauhallisemmaksi ja sanoa lapselle esimerkiksi että, kävele. (Alijoki 1998, 6 - 17.)

Basil Bernsteinin mukaan on olemassa erilaisia perhemalleja joiden sisällä lapsen vuorovaikutustaidot kehittyvät eri tavoin. *Asemakeskeisissä* perheissä rajat ovat

ankaria ja henkilöiden väliset erot ja valtarakenteet muokkautuvat perheenjäsenten iän ja sukupuolen mukaan. Perheissä kontrollointi perustuu vanhempien valtaan ja lapsella ei ole omaa tahtoa. Kielellinen selittäminen jää vähäiseksi. Asemakeskeiset perheet olivat enemmän yleisiä 50- luvulla. Vanhemmat olivat ne, jotka tiesivät parhaiten mikä on lapselle hyväksi ja isän sana oli viimeinen ja ehdottomin. (Alijoki 1998, 17.)

Toinen perhemalli on *henkilökeskeinen*. Vanhemmat ja lapsi käyvät vastavuoroista keskustelua ja rajat ovat joustavia. Perheenjäsenet pystyvät luomaan itse roolinsa perheenjäsenenä. Puhe on erityisen tärkeää, jotta lapset oppivat kommunikoimaan monipuolisesti samalla kun vanhemmat kasvavat vanhemmuuden vaatimuksiin lastensa kautta. 90- luvulla lapsilla alkoi olla enemmän valtaa sekä perheissä että yhteiskunnassa ja henkilökeskeisestä kasvatustavasta alkoi tulla yleisempi. (Alijoki 1998, 18.)

Vuorovaikutustaitojen kehittyessä perheen kanssa, on tärkeää että lapsi voi kokea koko tunne-elämän kirjon tasapuolisesti, jotta tulos olisi mahdollisimman hyvä. Hellyys, rakkaus ja ilontunteet ovat tärkeimpiä, mutta lapsen täytyy myös osata kohdata turhaumat, pettymykset ja oppia tuntemaan myös viha ja sen hallitseminen. Vanhempien tukahduttaessa lapsen kielteisiä tunteita lapsesta voi tulla pahimmassa tapauksessa perheen pää, joka pyörittää koko perhe-elämää. (Alijoki 1998, 18 – 20.)

Monesti arkielämän askareet lapsen kanssa ovat kiireisiä, eikä niitä sen enempää ehditä miettimään vaan lapsen ulkoinen hoito kuten syöminen ja pukeminen ovat päivittäistä suorittamista. Syvempään ymmärtämiseen aikaa saattaa löytyä vasta vapaa-aikana, jolloin mahdollisesti aikaa käytetään erityisissä tilanteissa kuten huvipuistossa. Tällöin vaarana on lapsen vääristynyt kuva vuorovaikutustilanteista. Vuorovaikutustilanteet voivat jäädä lapselle mieleen juhlan, kun ne oikeasti pitäisi olla tiukasti kytkettynä välttämättömiin arkielämän rutiineihin. (Alijoki 1998, 20.)

2.3 Ei-kielellinen vuorovaikutus

”Kieli on tärkein yhteydenpitokanava ihmisten välillä. Vain pieni osa viestinnästä on sanallista.”. Ennen kuin lapsella on kykyä käyttää sanoja ilmaisunsa välineenä, lapselle kehittyy tärkeitä esikielellisiä keinoja ymmärtää sosiaalista ympäristöään sekä viestiä tunteitaan ja tarpeitaan. (Leiwo 1980, 75; Alijoki 1998, 12.)

Kasvojen ilmeet ovat tapa ilmaista tunteita. Vuorovaikutustilanteiden ilmapiiriin voi hyvin tulkita katseesta. Katseiden avulla voidaan säädellä puheenvuorojen vaihtelua puhujan ja kuulijan välillä. Epämiellyttäväksi koetuissa vuorovaikutustilanteissa katse kontaktia toiseen osapuoleen on vähemmän kuin miellyttäväksi koetuissa vuorovaikutustilanteissa. Käden eri liikkeillä voidaan korostaa tärkeitä asioita, selittää ja suunnata sekä löytää oikea ilmaisu. (Alijoki 1998, 12.)

Joskus viesti voi olla sisällöltään hellä, mutta vanhemman ulosanto viestin välityksessä on väärä. Hoitotilanteessa vanhemman katse voi olla kiinnittynyt televisioon tai ääni nousee yli normaalin rajan mahdollisen kiireen vuoksi. Äänen levottomuus voi aiheuttaa lapselle vaikeuden erottaa olennaista viestiä. Katsekontaktin puuttuessa lapsi voi kokea läheisyyden puutetta. Vartalon liikkeitä on vaikea hallita ja sen vuoksi ne paljastaa todelliset tunteet. (Alijoki 1998, 12.)

Ei- kielellisen vuorovaikutuksen hallinta ja kehittäminen voi olla työlästä. Se on harvoin tietoista viestintää ja taustalla vaikuttaa erityisesti tunteet ja vaistot. Eri aistien kautta saatu tieto rakentaa lapselle mielikuvat ja maailmankuvat, joihin myöhempi kielen oppiminen pohjautuu. (Alijoki 1998, 12.)

Lapsen tulisi suuntautua ääntä kohden heti syntymästään lähtien. Ilman äänen lähteen tavoittelua kielen oppiminen on tavallista vaikeampaa. Lähiympäristön ääniärsykkeet kuten aikuisen ääni, saavat lapsessa aikaan halun tavoittaa äänen lähde. Tällöin myös lapsi itse alkaa äännellä. Lapsi oppii vain ne äänteet, joita hän kuulee ympärillään. Äänteiden erottelua ja oppimista voi hidastuttaa liian meluisa

ympäristö, jossa lapsen on vaikea erottaa puheääntä muista ääniärsykkeistä. (Koppinen & Lyytinen & Rasku – Puttonen 1989, 37 – 79.)

Lapsi ääntelee eri tavoin käyttäen apunaan esikielellisiä viestinnän välineitä kuten eleitä, ilmeitä ja liikkeitä. Vastasyntynyt lapsi ääntelee monella tavalla. Aluksi itku on lapselle tavanomaisin keino ilmaista itseään, mutta rinnalla on myös muita ääntelyn muotoja kuten nieleskely, maiskuttelu, röyhtäisy, aivastelu ja ähiseminen. Ääntelyiden sisältö monipuolistuu lapsen kehittyessä ja kasvaessa. Jo parin kuukauden iässä tyytyväinen lapsi nauraa. Lapsen nauru on vastareaktio aikuisen toiminnalle. Jos lapsi ei koe aikuisen puhetta tai hymyä miellyttäväksi lapsi ei naura. Aikuinen kuuntelee lapsensa ääntelyä ja oppii nopeasti erottelemaan ääntelyjen eri sävyt. Tämän avulla aikuinen tietää milloin lapsella on nälkä tai milloin lapsi on väsynyt. Ääntelyn toistuvuus voimistaa äänihuulia ja niiden toimintaa ohjaavaa hermostollista säätelyjärjestelmää. (Koppinen & Lyytinen & Puttonen 1989, 37 – 79; Hassinen 2005, 85.)

Noin 4-5 kuukauden iässä aktivoituu vauvalle ominainen jokeltelu ja lähempänä yhtä vuotta esiintyy äänneyhdistelmien ja sanojen jäljittelyä. Tätä kautta lapsi laajentaa äänteiden erottelukykyyään ja kehittää artikulaatiotaitojaan. Jokeltelemalla lapsi harjoittelee äänteitä ja äänneyhdistelmiä, toistamalla niitä jatkuvasti. Jokeltelemalla lapsi oppii kontrolloimaan ääntelyään ja tuottamaan puhetta. Lapsi yhdistää hengityksen ja ääntelyn toisiinsa, jonka jälkeen tämä jäljittelee aikuisen puheessa esiintyviä uusia äänteitä. Uusien ääntelyiden jäljittely on merkki siitä, että lapsen äänihuulten käyttö on kehittynyt. Jokelteluvaiheen tärkein vaihe on se, kun lapsi keksii lauseyksikön olemassaolon. Äänneketjut ovat erityisen tärkeitä, koska ne muodostavat osan vastavuoroisesta kommunikaatiosta, jota esiintyy lapsen ja häntä hoitavan aikuisen välillä. (Koppinen & Lyytinen & Rasku – Puttonen 1989, 37 – 38; Leiwo 1980, 75.)

Puolen vuoden iässä lapsi oppii erottamaan lähiympäristössään kuulemansa kielen äänteelliset säännönmukaisuudet. Lapsen ääntely alkaa muistuttaa yhä enemmän kielen äänteellistä ominaisuutta. Toisen ikävuoden alussa lapsi osaa jo muodostaa

sanoja äänneyhdistelmistä. Jokeltelun viivästyminen saattaa viestittää kielellisen kehityksen vaikeuksista. (Koppinen & Lyytinen & Rasku – Puttonen 1989, 38; Hassinen 2005, 85.)

2.4 Kielellinen vuorovaikutus

Kielellisen vuorovaikutuksen perusta on siinä, että samoilla sanoilla ymmärretään samoja sanoja. Sanojen täysi ymmärrys takaa viestin perille menemisen. Kielellinen vuorovaikutus ei silti ole ainoastaan sanojen käyttöä vaan lisäksi mukaan tulee ei- kielellinen ilmaisu joka vahvistaa tai mitätöi sanojen viestiä. Vuorovaikutusta voi olla ei- kielellisen ilmaisun avulla, vaikka kieli ei olisi vastakkaisilla osapuolilla sama. Kielelliseen vuorovaikutukseen kuitenkin edellytyksenä on yhteinen äidinkieli (Alijoki 1998, 13.)

Ihmiset käyttävät eri kieltä eri vuorovaikutussuhteissa - ja tilanteissa. Perhesuhteissa kielellinen viestintä on erilaista kuin virallisessa työhön tai yhteiskunnalliseen toimintaan liittyvässä kielessä. Lapsi oppii vanhemmiltaan kielenkäytön kulttuurin; miten vanhemmat käyttävät kieltä lastansa kohtaan, miten he puhuvat kaupassa, koulussa, vanhuksille tai vieraille. Nämä mallit lapsi oppii ja käyttää myös omissa vuorovaikutustilanteissaan. Samalla lapsi myös oppii sosiaalisia tapoja ja tutustuu läheistensä arvomaailmaan. (Alijoki 1998, 13.)

Lapsen kehitykselle on tärkeää, että lapsi saa osoittaa kielen avulla hellyyttä, rakkautta, vihaa, pelkoa, inhoa, yhteenkuuluvuutta sekä erimielisyyttä. Englantilaisen kielitieteilijän M. A. K Hallidayn mukaan lapselle tulisi myös antaa mahdollisuus pyytää, vaatia, kutsua ja käskää. *”Mitä paremmin lapsen ympäristö on löytänyt kielellisen identiteettinsä ja pitää arvossa omaa kieltään, sitä helpompi lapsen on osallistua kielelliseen vuorovaikutukseen, oppia kieltä.”* (Koppinen & Lyytinen & Rasku – Puttonen 1989, 7.)

3. ÄIDINKIELI VAI ISÄNKIELI

3.1 Ensikielenä kaksikielisyys

Äidinkieli ei ole käsitteenä täysin yksiselitteinen. Ihminen oppii äidinkielensä muoto- ja lauserakenteen neljänteen ikävuoteen mennessä. Toisaalta taas ihminen oppii kieltään koko elämänsä ajan. Elämän varrella tulee uusia tehtäviä ja tilanteita, samoin kuin uusia sanoja, joissa ihminen joutuu niin sanotusti päivittämään omaa äidinkieltään. Ihminen voi oppia jo varhaislapsuudessa rinnakkain kaksi kieltä. Ihmisen ympäristö on kaksikielinen syntymästä saakka. Tällöin ihminen ensimmäisestä äidinkielestä voidaan käyttää termiä ensikieli. Ensikieli kuvaa paremmin ihmisen kieltä kuin äidinkieli, koska ensimmäinen oppima kieli ei ole välttämättä hänen äitinsä kieli. Voidaan puhua myös isänkielestä. Monissa tapauksissa kahden kielen omaavalla ihmisellä kielet ovat toiminnallisesti eri asemassa, eli jompaakumpaa kieltä käytetään tietyissä tilanteissa tai ympäristöissä. Kaksikielisen lapsen kanssa olisi hyvä käyttää yksi kieli – yksi ihminen menetelmää mahdollisimman paljon. Menetelmässä tietty aikuinen puhuu aina tiettyä, samaa kieltä lapselle ja näin lapsi oppii tietämään, kenelle puhutaan ja mitä kieltä. Menetelmä helpottaa myös lasta sekoittamasta kieliä. Kaksikielisen lapsen tulisi kuulla kumpaakin tai mahdollisesti enemmän kuin kahta kieltä, jo ensimmäisistä elinviikoista lähtien. Tämä edellyttää sitä, että kielistä kasvaa lapselle samanarvoiset.

Lapset joille puhutaan syntymästä lähtien kahta eri kieltä samanaikaisesti, saavat ensikielekseen kaksikielisyyden. Äidinkieli on se kieli, jonka on oppinut ensiksi ja johon samastaa itsensä. Lapsi voi siis omaksua kaksi tai jopa kolme äidinkieltä ensikielenään. Lapsi herkistyy äidinkieleen kuuden kuukauden iässä, ja siihen mennessä olisi kaksikielisen kommunikoinnin alettava. (Hassinen 2005, 37 – 39.)

Yleensä kaksikielisissä perheissä käytetään ”paikallista kieltä” tai englannin kieltä eli perheessä on vain yksi kieli. Joissakin perheissä kuitenkin halutaan selvästi puhua molempien vanhempien kieltä. Perheessä jossa lapsi omaksuu kieltä kummaltakin vanhemmalta, voidaan puhua ”äidinkielestä” ja ”isänsielestä”. (Hassinen 2005, 37.)

Perheissä joissa käytetään kahta kieltä lapsen syntymästä asti, on tärkeää, että äidin ja isän kielet ovat samanveroisia. Joskus toinen vanhempi tai molemmat eivät ole halukkaita oppimaan puolisonsa kieltä. Ennen lapsen syntymää tämä ei todennäköisesti ole ongelma, mutta lapsen syntyessä siitä voi olla haittaa lapsen kielenkehitykselle. Esimerkiksi perheen äiti on suomalainen ja isä englantilainen ja lapsen syntyessä äiti puhuu lapselleen paljon suomea, koska haluaa lapsen oppivan toisena kielenään suomen. Perheen isällä voi tulla kuitenkin hylätty olo, koska hän ei ymmärrä mitä äiti puhuu heidän yhteiselle lapselleen. Sama voi tapahtua toisinpäin. Pahimmassa tapauksessa vanhemmat tai toinen vanhemmista turhautuu ja toisen kielen kunnioittaminen häviää parisuhteessa, ainakin siihen asti kunnes asiaan puututaan. Jo pieni lapsi pystyy tämän aistimaan ja lapsi voi alkaa hylkiä toista kieltä tai vaikka molempia. Tällöin lapsen kielenkehitys voi selvästi viivästyä, lapsi hiljenee ja on itkuinen ja vanhemman on vaikea saada yhteyttä lapseen. (Cunningham – Andersson & Andersson 1999, 1 – 3.)

Lapsella on myös mahdollisuus oppia ensikielenään useampia kieliä kuin kaksi. Perhe saattaa asua sellaisessa maassa, jossa ympäristönkieli on eri kuin kotona käytetty äidinkieli ja isänsieli. Tällaisissa tapauksissa lapsi laitetaan yleisemmin päiväkotii, jossa käytössä on ympäristönkieli, jolloin on tärkeää että myös vanhemmat osaavat oman kielensä lisäksi ympäristönkieltä ainakin jonkun verran. (Haastattelu.)

Tapauksissa joissa esimerkiksi äiti on suomalainen, isä ranskalainen ja perhe asuu Suomessa, lapsi laitetaan yleisemmin englanninkieliseen päiväkotii. Ympäristönkieli on sama kuin toisista vanhemmalla, mutta lapsi silti oppii ensikielenään kolme kieltä. (Haastattelu.)

Jotkut täysin suomalaiset perheet haluavat laittaa lapsensa englanninkieliseen päiväkotiin, jolloin myös lapsi saa kaksi kieltä, mutta ei voida puhua kuitenkaan kaksikielisestä ensikielestä koska oppiminen alkaa vasta n. 3 vuoden iässä. (Haastattelu.)

3.2 kaksikielisyyden muotoja

Kaksikielisyyttä on vaikea määritellä, koska se on niin ”monimuotoinen ilmiö”. ”*Suppeimman määritelmän mukaan kaksikielisiä ovat vain lapsuudessaan ennen neljättä ikävuottaan kaksi kieltä kasvuympäristössään omaksuneet. Kaksikielisyyttä voidaan määritellä henkilökohtaisella (olenko minä kaksikielinen?), tai yhteiskunnan tasolla (onko valtiossa yksi vai monta virallista kieltä, miten valtio suhtautuu toisen kielen käyttöön?)*”. (Hassinen 2005, 9.) Kaksikielinen lapsi pystyy aktiivisesti tuottamaan puhetta, ymmärtämään ja ajattelemaan kahdella kielellä automaattisesti. Lapsi pystyy myös vaihtamaan kieliä automaattisesti, vaikka lapsi ei olekaan vielä saavuttanut samantasoista osaamista molemmissa kielissä. Varttuneempi lapsi pystyy myös lukemaan ja kirjoittamaan. (Hassinen 2005, 9.)

Lapsen kaksikielisyyttä on monenlaista. Se määräytyy ”kielten omaksumisiän ja – menetelmän, kielen tason ja käyttämisen ja samastumisen perusteella.” Varhaisessa lapsuudessa alkanut, lapsen syntymästä asti käytetty kaksikielisyyttä on toiselta nimeltään *simultaaninen kaksikielisyyttä*. Simultaanisessa kaksikielisyydessä lapsi oppii kaksi kieltä samanaikaisesti. Peräkkäinen kaksikielisyyttä eli *suksessiivinen kaksikielisyyttä* alkaa lapsen vähän myöhemmin, n. Kolmannen ikävuoden jälkeen. Varttuneemmalle lapselle, n. 7- 12 vuotiaista ylöspäin, on ominaista *subordinatiivinen kaksikielisyyttä* eli alisteinen kaksikielisyyttä. (Hassinen 2005, 16 – 17.)

Kaksikielisyyden omaksuminen menetelmä riippuu siitä missä olosuhteissa lapsi kasvaa. Yleisimmät vaihtoehdot ovat, että lapsi oppii kaksi kieltä kotona (äidin- ja isänkieli) tai eri ympäristöissä (koti- ja ympäristökieli). Oleellista yksilön

kaksikielisyyden määrittelyssä ovat, miten henkilö osaa ja pystyy käyttämään kumpaakin kieltä käytännössä. Kaksikielisyys tukee ihmistä ja on laajemmassakin mielessä ihmiselle hyödyllinen, ei ainoastaan kommunikoinnin väline. Tämä edellyttää toimeen tulemistä molemmilla kielillä. *”Kaksikielisyys on dynaaminen prosessi, joka muuttuu elämäntilanteen mukaan, sopeutuu ympäristöön ja yksilön tarpeisiin.”* (Hassinen 2005, 16 – 39.)

Yksi kieli – yksi henkilö- menetelmällä (one parent - one language) tietty henkilö puhuu lapselle johdonmukaisesti omaa kieltään ja sitä kautta lapsi yhdistää kielen yhteen henkilöön. Kaksikielisessä perheessä se tarkoittaa sitä, että äiti puhuu lapselleen omaa ja isä omaa kieltään. Vanhempien äidinkielet ovat eri kielet ja kumpikin puhuu lapselleen omaa äidinkieltään. Useimmiten ympäristön kieli on toisen vanhemman äidinkieli. Vanhempien välinen kommunikaatiokieli on usein enemmistökieli eli ympäristökieli. Se on siis kieli, jota kumpikin osaa. (Hassinen 2005, 37.)

Simultaanista kaksikielisyyttä on ainoastaan silloin, kun lapsella on kaksikielisyys ensikielenään. Myöhemmällä iällä simultaaninen kaksikielisyys ei ole enää mahdollista. *”Kahden kielen johdonmukainen käyttö lapselle tulisi alkaa kuukauden kuluttua lapsen syntymästä tai viimeistään iässä 0;1- 2;0 ”.* Simultaanisti kahta kieltä omaksuen on mahdollista oppia moitteeton ääntäminen. *”Jotkut seikat, kuten kielten omaksuminen leikin mukana, avoimuus uutta kohtaan ja rohkeus kokeilla korostavat varhaisen simultaanin kaksikielisyyden etua: pieni lapsi omaksuu kielet helpommin kuin varttuneempi ”.* (Hassinen 2005, 39.)

3.3 Kielen oppimisesta

Kaksikielisyyden tavoittamiseksi jokaisella perheellä on erilaiset tavoitteet. Joissakin tapauksissa lapsi halutaan kasvattaa kahteen eri kieleen siten, että lapsi osaa kummatkin kielet yhtä hyvin. Lapsi pärjää kummallakin kielellä puheessa ja esimerkiksi leikissä. Joillakin taas voi olla tavoitteina pelkästään se, että lapsi osaa jonkun verran toista kieltä esimerkiksi ympäristönkieli, ja siten tulee toimeen,

mutta kielen osaaminen ei ole niin syvällistä. (Tokuhamä – Espinosa 2001, 137 – 139.)

Kaksikielisyydestä käytetään kahta määritelmää. Nämä kaksi ovat aktiivinen kaksikielisyyden ja passiivinen kaksikielisyyden. Aktiiviseen kaksikielisyyteen kuuluu puhuminen ja kirjoittaminen ja passiiviseen kaksikielisyyteen kuuluu kuunteleminen ja lukeminen. Kaikki nämä neljä ovat eroteltuna toisistaan, mutta silti yhteydessä toisiinsa. Monesti toisen kielen oppimisessa saavutetaan ensimmäisenä aktiivisen ja passiivisen kaksikielisyyden sekoitus eli puhuminen ja kuunteleminen. Tämä on paljon helpompaa. Puhe vaatii jo hieman enemmän taitoa, mutta taustalla kuunteleminen on helppoa. Monet kaksikielisistä ei myöhemmällä iällä välttämättä osaa kirjoittaa erinomaisesti toista kieltään, mutta osaa puhua sitä. Lapsen puhuessa sujuvasti toista kieltä, vanhemmilta saattaa unohtua se mahdollisuus, että kirjoitus ei välttämättä ole samaa tasoa. Tähän vaikuttaa myös se, että lapsi alkaa puhua paljon aikaisemmin kuin kirjoittaa. Kielen oppimisen painotuksiin vaikuttaa myös se, mikä on vanhempien tavoite lapsen oppimisessa. Vanhemman halutessa lapselle tasapuolisesti aktiivista ja passiivista puolta kaksikielisyydestä, on hyvä suunnittelu tarpeen. (Tokuhamä – Espinosa 2001, 137 – 139.)

4. KAKSIKIELINEN LAPSI

4.1 Kielten tasoja

Monesti kaksikielisellä lapsella molemmat käytössä olevat kielet eivät ole samantasoisia, vaan toinen kieli saattaa olla toista vahvempi. Tästä ilmiöstä käytetään termiä *dominanssi*. Lapsella dominoivaksi kieleksi saattaa tulla kieli, jota hän käyttää ja kuulee enemmän. Tässä tapauksessa siis lapsen vahvempi kieli on useimmiten ympäristön kieli, jota lapsen ikätoverit käyttävät. (Hassinen 2005, 18.)

Yleensä oletus on, että lapsen dominoiva kieli on ympäristönkieli, esimerkiksi suomessa asuvan perheen, jonka äidin äidinkieli on suomi, lapsen vahvempi kieli tulisi olla suomi. Aina ei kuitenkaan näin ole, vaan lapsi saattaa esimerkiksi puhua suomalaisessa ympäristössään vahvempaa englantia, jos toisella vanhemmista äidinkieli on englanti ja lapsi on päivittäin englanninkielisessä päiväkodissa. Tämä kuitenkin leimataan monesti toisen kielen heikommaksi (ali)kehittymiseksi. (Hassinen 2005, 18.)

Dominanssikin on dynaamista ja voi vaihdella erityisesti pienellä lapsella. Lapsi saattaa suosia ennen päiväkotia toista (leikkikieli) ja esikoulussa toista kieltä (opiskelukieli). Käytännössä pienen lapsen kohdalla on vaikea osoittaa dominoivaa kieltä, koska kumpikin kieli vasta kehittyy ja muuttuu, ja kielten yhdistyminen saattaa olla molemmansuuntaista. (Hassinen 2005, 18.)

4.2 Kognitiivinen kehitys

Lapsi oppii varastoimaan tietoa, jota hän päivittäin ottaa vastaan ja käsittelee. Tiedon vastaanottamiseen kuuluu havainnointi ja tiedon vastaanottaminen.

Käsittelyyn lapsi tarvitsee ajattelua ja kielenkäyttöä. Jotta tieto jäisi lapselle, tarvitsee hän oppimista ja muistin toimintaa. Sveitsiläinen kehityspsykologi Jean Piaget kuvaa lapsen kognitiivista kehitystä eri vaihein. Piagetin teoria on pohja lapsen ajattelun kehittymiselle. Piagetin teorian vaiheita ei erotella toisistaan johdonmukaisesti, mutta ne jaetaan neljään eri vaiheeseen. Näillä neljällä vaiheella on lisäksi myös alavaiheita. (Vasta 2002, 120 -126.)

Ensimmäinen vaihe on sensomotorinen kausi. Sensomotorinen kausi kestää noin 18 kuukauden – 2 vuoden ikään asti. Sensomotorisessa kehityksessä merkittävä osuus on toiminnan toistamisella. Esineitä tutkittaessa lapsen sensomotorinen älykkyys muuttuu yhä monimutkaisemmaksi. (Vasta 2002, 120 – 126.)

Seuraava vaihe on esioperationaalinen kausi. Tämä kestää lapsella noin 1/12 – 2 vuodesta 6 vuoteen. Lapsen maailman kokemisen (esineiden, tapahtumien ja henkilöiden) ilmaisun mahdollisuudet vahvistuvat. Lapsi alkaa nopeasti omaksua kieltä ja käsitteitä. Piaget kuvasi näitä käsitteitä myös esikäsitteiksi. Lapsen päättelyä ohjaavat omat halut ja minäkeskeisyys korostuu. Esioperationaalisen kauden jälkeen tulee konkreettisten operaatioiden vaihe. Tämä kausi on lapsella 6 vuodesta 11 vuoteen saakka. Lapsen ajattelussa kehittyy säilyvyys ja apuna käytetään konkreettisia asioita. Viimeisenä neljästä päävaiheesta on formaaliset operaatiot. Formaalisten operaatioiden kausi lapsella jatkuu 11 vuodesta eteenpäin. Lapsi alkaa testata tiedon totuutta ja tarkastelee omaa toimintaansa sekä perustelee sen. (Vasta 2002, 120 – 126.)

4.3 Lapsen tietoisuus kaksikielisyydestään

Lapsen puhuessa muuta kuin maan kieltä yleisillä paikoilla, herättää paljon huomiota monessa maassa. Huomion määrä riippuu siitä, kuinka hyvin väestö on tottunut turisteihin ja ulkomaalaisiin asukkaisiin. Tunteettomat ihmiset saattavat tulla kysymään lapsesta, onko hän kaksikielinen, mistä hän tulee ja mistä hänen vanhemmat tulevat. Nuoret lapset eivät tästä ihmettelystä todennäköisesti piittaa,

mutta eivät todennäköisesti myöskään halua olla aina huomion kohteena pelkästään kielen takia. (Cunningham – Andersson & Andersson 1999, 59 – 60.)

Tiettyssä vaiheessa lapset tulevat tietoisiksi siitä, että heillä on kaksi kieltä ja että se ei ole ominaista suurimmalle osasta lapsia. Joskus lapset miettivät asiaa itsekseen, mistä se johtuu että he itse puhuvat eri tavalla kuin muut lapset. Lapset saattavat kehittää päässään omituisia teorioita. Andersson and Cunningham - Andersson kuvaa kirjassaan tapausta, jossa kolmevuotias poika kuvitteli, että kaikki äidit puhuvat englantia, koska hänen oma äitinsä puhui hänelle englantia. Poika oli ihmeissään kun heidän kotiin tuli englantilainen mies vieras ja poika ei voinut uskoa todeksi, että mies puhui englantia, koska hän luuli että ainoastaan äidit puhuvat englantia. Kaiken lisäksi hän myös kuvitteli, että kaikki maailman äidit puhuvat englantia ja jos miehetkin puhuvat niin ei ainakaan lapsille. (Cunningham – Andersson & Andersson 1999, 59 – 60.)

Isommat lapset saattavat hävetä omia vanhempiaan, jotka puhuvat muuta kuin ympäristönkieltä. He kokevat erilaisuuden liian vahvana eivätkä halua tulla nähdyksi vanhempiensa seurassa yleisillä paikoilla. Vanhempien puhuessa eri kieltä heille, he saattavat silti vastata ympäristönkielellä, jotta erilaisuus ei tuntuisi niin suurelta. (Cunningham – Andersson & Andersson 1999, 59 – 60.)

Kaikki mitä me tiedämme kielestä, on *metalingvististä tietoisuutta*. Lapsen tietoisuus omasta kielestään on erityisen tärkeää silloin, kun lapsella on useampi kuin yksi kieli. Tietoisuus kielistään varmistaa sen, että lapsi jolla on kaksi tai useampi kieli, osaa erottaa kielet toisistaan. Metalingvistinen tietoisuus kehittyy aikaisemmin kaksikielisellä lapsella ja sen vuoksi lapsi huomaa jo varhain, mitä kieliä hänen vanhempansa puhuvat. Lapsen erottaessa kielet selvästi hän saattaa jopa vaatia vanhemmaltaan sitoutumista yhden kielen käyttöön. Lapsi saattaa tehdä päätöksen siitä, mitä kieltä kukin puhuu tai mitä tämän pitäisi puhua. Kun toinen vanhemmista ei puhu lapselle omaa kieltään, mikä on kuitenkin toisen vanhemman äidinkieli, lapsi monesti korjaa tilanteen ja vaatii vanhempaansa puhumaan omaa äidinkieltään. Lapsi saattaa myös vanhemmalleen kielellä, jonka tietää olevan hänen oma. Esimerkiksi isän lukiessa kirjaa lapselle, joka on äidin

äidinkielellä, lapsi ei suostu kuuntelemaan vaan hakee kirjan joka on kirjoitettu isän äidinkielellä. Jotkut lapset voivat myös toimia tulkkina vanhempien välillä ja kääntää äidin sanomista isälle tai toisinpäin. Kaksikieliset lapset käyttävät myös rinnakkaista lausumista eli sanovat kaiken kaksi kertaa, molempien vanhempien kielellä. (Hassinen 2005, 59 – 63.)

5. LAPSEN IDENTITEETTI

5.1 Lapsen identiteetti

Kykymme tukea lapsen terveen tunne- elämän, itsetunnon ja sitä kautta identiteetin kehittymistä, riippuu paljolti siitä, miten hyvänä esimerkkinä pystymme itse toimimaan. Lapsen identiteetin kehittyminen lähtee paljolti siitä, minkälaisia tunteita lapsi saa kokea kotonaan heti syntymästä saakka. Mahdollisimman terveen itsetunnon kehittämisessä lapsen olisi tärkeää saada kokea kaikenlaisia tunteita kuten rakkautta, vihaa, ärtymystä, turhautumista ja iloa. Monesti vanhemmat ovat saattaneet oppia vääristyneistä ja yksipuolisia malleja, joita he sitten myöhemmin siirtävät omille lapsilleen. Monesti se on tahatonta, vanhemmalla on vain jäänyt selvittämättä ongelmat, jotka ovat estäneet tunne- elämän kypsyä. Lapset tuottavat meille suunnatonta tyydytystä, mutta voivat ajoittain aiheuttaa myös turhautumista ja avuttomuuden tunnetta, mikä on täysin inhimillistä. Elämämme suurin haaste saattaakin olla se, miten reagoimme omien lastemme tunteisiin, joten pohtiessamme erilaisia tunne- elämän ilmiöitä pohdimme samalla omaa kehitystämme. (Wright & Oliver 1998, 9; Omaa.)

Kieli on osa lapsen identiteettiä. Kielen avulla lapsi solmii suhteita muihin lapsiin. Lapsen kieltä ja kulttuuria tulisi arvostaa, tukiessa lapsen identiteetin vahvistumista. Kun lapsi osaa hyvin äidinkieltään, myös toisen kielen oppiminen on helpompaa. Päiväkodissa henkilöstö voi vahvistaa lapsen äidinkieltä kertomalla lapsen perheelle, millainen merkitys äidinkielentaidolla on kielen oppimisessa. Äidinkielen tärkeyttä tukemalla luodaan pohja lapsen toiminnalliselle kaksikielisyydelle. Tavallisesti lapsesta tulee kaksikielinen hänen itsensä siihen vaikuttamatta. Pienellä lapsella ei aluksi ole kielteisiä eikä myönteisiä tunteita kaksikielisyydestään. Lapsi kuulevat kieltä aikuisilta, ja

kokeilevat sitä muiden lasten kanssa. Lapset osaavat leikkiä kielellä, kokeilevat kielen rajoja ja keksivät uusia sanoja.(Stakes; Hassinen 2005, 109.)

5.2 Koti ja päivähoito identiteetin kasvun tukena

Koti on myös yksi tärkeistä tukijoista lapsen identiteetin ja kielenkehityksen kasvussa. Vanhempien tulisi jaksaa olla lapsen tukena erityisesti kielenkehityksessä myös silloin, kun tulee alamäkiä. Lapsen kaksikielisessä kielenkehityksessä on erilaisia vaihteita. Lapsi saattaa oppia toisen vanhemman kielen nopeampaa kuin toisen. Tällöin lapsi huomaa itsekin miten hän onnistuu kielessä ja saattaa alkaa suosimaan toisen vanhemman kieltä ja jopa kieltäytyä toisesta kielestä kokonaan. Monesti myös vanhemmat alkavat oireilla huomatessaan, että heidän lapsi ei puhukaan heidän omaa äidinkieltään odotetulla ja ennen kaikkea toivotulla tavalla. Vanhemman täytyy muistaa pysyä omassa roolissaan, eikä näyttää tunteitaan lapselle. Lapsi tulee aina ensin. Lapsen tietäessä vanhemman pettymyksestä, lapsi saattaa tuntea olonsa epäonnistuneeksi ja se taas vaikuttaa lapsen itsetuntoon ja siten identiteetin kehittymiseen. Lapsen kysyessä ja ihmetellessä kaksikielisyyttään, vanhemman tulisi antaa mahdollisimman kattava vastaus lapselle. Lapsi tutkii itseään ja ympäristöään jatkuvasti, eikä lapsen havainnoimista tulisi väheksyä. Kukaan vanhemmista tuskin sitä tarkoituksella tekee, mutta joskus siihen syventyminen unohtuu ja arjen kiireissä. Lapsi, jolla on myönteinen minäkuva itsestään, on onnellinen ja tyytyväinen, tuntee olevansa tärkeä perheenjäsen, kokeilee rohkeasti uusia asioita ja tuntee itsensä hyväksytyksi sellaisena kuin on. (Wright & Oliver 1998, 152 – 155.)

Lapsen kielen ja vuorovaikutustaitojen kehittyminen koskettaa jokaista lasten kanssa elävää aikuista. Aikuinen aliarvioi helposti kielen merkitystä ja sen käytön moninaisuutta, esimerkiksi moniin tilanne- ja vuorovaikutustekijöihin sidoksissa oleviin kielellisiin suorituksiin. Ihmiset yleensä ajattelevat omaa kielenkäyttöä yhtä paljon kuin hengittämää ilmaa eli toisin sanoen pitävät sitä itsestään selvyytenä. Monesti käy niin, että kielenkäyttöä alkaa ajatella vasta, kun kieli lakkaa taipumasta. (Kipponen & Lyytinen & Rasku – Puttonen 1989, 7.)

Lapsi viettää yleensä suurimman osan päivästänsä päiväkodissa. Lapsen identiteetin kasvun yksi tärkeimmistä tukijoista on pätevät kasvattajat eli päiväkodin henkilökunta. Päiväkotien toiminnan painotukset vaihtelevat päiväkodeittain, mutta jokaisessa päiväkodissa tulisi olla käytössä valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka avulla lapsi saa tarvittavan tuen kehitykseen. Päivähoidossa kasvattaja voi tukea kielenkehitystä muun muassa erilaisilla leikeillä ja saduilla. Lapsen ollessa vieraskielisessä päivähoidossa myös päivittäiset toimintarutiinit auttavat lasta oppimaan kieltä. Lapsille ominaista on jäljittely ja siinä lapsi myös samalla oppii kieltä. Kasvattajan tulisi reagoida lapsen kontakti aloitteisiin. Tämä edistää lapsen itsetunnon vahvistumista ja näin ollen vuorovaikutuksen syntymistä. Lapsen oman äidinkielen oppimisessa vanhemmat ovat ensisijaisesti vastuussa, mutta myös päivähoidon henkilökunnan tulisi rohkaista lasta käyttämään omaa äidinkieltään. Kaksikielisessä päiväkodissa lapsi, jonka kielitaito ei ole riittävä päiväkotikieleen tarvitsee erityisen tuen. Lapsen kielitaidon riittämättömyys saattaa passivoida lapsen ja tässä tilanteessa lasta ei tulisi jättää yksin vaan kannustaa entisestään. Lapset myös opettavat toisilleen paljon. Yleensä pienemmät ottavat isommista lapsista mallia. Myös kielen kanssa lapset voivat auttaa toisiaan. Lapset voivat kääntää toisilleen, jos esimerkiksi työntekijät eivät puhu samaa kieltä lapsen kanssa tai sanavarasto koostuu vain muutamasta sanasta. Riittävä kielitaito lapsen ja aikuisen välillä, voi aiheuttaa monenlaisia väärinkäsityksiä etenkin ongelmatilanteissa kuten riitatilanteet. Näissä tilanteissa tulisi olla erityisen varovainen, miten tilanne hoidetaan. Lapsi tulisi ottaa syliin, jotta hän tuntisi turvan tunnetta, että hänestä pidetään huolta, vaikka hän ei välttämättä ymmärrä mitä hänelle sanotaan. Sylissä pitäminen pelkästään ei tietenkään aina voi luoda lapselle turvallisuuden tunnetta, mutta ainakin se voi tukea sen saavuttamista. Ongelma tilanteissa esimerkiksi riita tilanteissa voidaan taas käyttää muita lapsia apuna tulkkaamisessa. Mutta kuten sanottua, tulee olla hyvin varovainen. Lapselle ei tulisi kuitenkaan antaa liikaa vastuuta esimerkiksi juuri riita tilanteiden selvittelyssä. (Haastattelu.)

Usein päiväkodissa on kiire ja ryhmän yhteisillä leikkihetkillä, esimerkiksi aamupiiri, ei ole välttämättä tarpeeksi aikaa lapselle, jonka kielitaito ei ole riittävä. Yhteisiin aktiviteetteihin on helpompaa ottaa lapsi, jonka kielitaito on riittävä. Kielitaidosta riippumatta tulisi pyrkiä aina olemaan tasavertainen lapsen valinnassa yhteisen aktiviteetin aikana. Hetkinä jolloin aikaa on enemmän, työntekijä yleensä antaa tilaisuuden myös lapselle, jonka kielitaito ei ole riittävä, vaikka se veisi vähän enemmän aikaa. Tämä täytyy aina työntekijän arvioida tilanteen mukaan. (Haastattelu.)

6. KIELENKÄYTÖNHÄIRIÖITÄ

6.1 Kielenkäytönhäiriöitä

Interferenssi eli kielenkäytönhäiriö tarkoittaa sitä, kun kaksi kieltä vaikuttaa toisiinsa negatiivisesti. Kielellinen kehitys voi olla poikkeavaa, viivästyä tai mahdollisesti molempia. Kielenkäytönhäiriön on monia syitä muun muassa ympäristö, mikä ei tarjoa lapselle tarpeeksi kielellisiä virikkeitä, lapsen asema sisarusten kesken ja kaksikielisyys. Kielenkäytönhäiriöt voivat olla sidonnaisia myös perimätekijöihin, varsinkin jos vanhemmilla tai toisesta vanhemmilla on jäänyt aikuisikään esimerkiksi R- vika. (Leiwo 1980, 122 - 128.)

Kielenkäytönhäiriöitä voidaan luokitella monella tapaa ja myös oireenmukaisesti. Oireenmukaisia ryhmiä ovat muuan muassa viivästynyt kielenkehitys johon kuuluu se, että kehitys alkaa myöhään ja sitä tapahtuu hitaasti. Kehitykseen saattaa sisältyä myös poikkeavuuksia. Toinen ryhmä on sanakuurous (auditorinen agnosia). Sanakuuron lapsen kehitys on muuten normaali, mutta kyky erottaa kielten äänteitä ja äänneryhmiä puuttuu. Kolmantena ovat ääntämishäiriöt (dyslalia), jossa lapsella on esimerkiksi l:n, r:n ja s:n tuottamisvaikeuksia. Neljäntenä kielipillisen kehityksen viivästymät ja häiriöt (dysgrammatismus) sekä viidentenä luku- ja kirjoitushäiriöt (dysleksia ja dysgrafia). Näiden ryhmien lisäksi lapsella voi esiintyä myös änkytystä. Yleensä kielenkäytönhäiriön syytä yksilöllisesti on vaikea selvittää. Esimerkiksi viivästyneeseen kielenkehitykseen voi olla monta syytä, joita on vaikea selvittää. Johtuuko se lievästä kehitysvammasta, voiko syynä olla jokin pieni vaurio synnytyksen aikana vai johtuuko se fyysisestä heikkoudesta. Huolen syntyessä lapsen kielenkehityksestä täytyisi kuitenkin mahdollisimman nopeaa hakea siihen apua. Apu keinoja on monenlaisia muun muassa puheterapia. Joissakin tapauksissa vanhempien on vaikea hyväksyä lapsen kehityksen viivästymää ja lapsi ei välttämättä saa tarvitsemaansa apua tarpeeksi ajoissa. Lapsen ollessa päivähoidossa on myös

päivähoidon henkilökunnalla vastuu ja velvollisuus puuttua mahdollisiin tilanteisiin, jotka tarvitsevat lisä tukea. (Leiwo 1980, 122 – 128.)

Lapsen huomatessa puutteita omassa ääntämyksessä, voi johtaa siihen, että lapsi lyhentää lauseita ja lauseet jäävät lyhyemmiksi kuin lasten joiden kielenkehitys on normaalia. Lapsi saattaa alkaa myös korvaamaan puhetta äänen koventamisella tai hiljentämisellä tai alkaa karttaa tilanteita, joissa hänen täytyy käyttää verbaalista eli sanallista viestintää. (Leiwo 1980, 122 – 128.)

Vanhempien joilla ei ole toista kieltä omana äidinkielenään ei tulisi alkaa opettaa lapselleen toista kieltä, mikä on opittu vain jossain vaiheessa koska se ei ole mahdollisesti hyväksi lapsen kielenkehitykselle. On myös tapauksia jolloin esimerkiksi täysin suomalaiset perheet haluavat laittaa lapsensa englanninkieliseen päiväkotiin, siitä huolimatta, että heidän lapsellaan on viivästyksiä kielenkehityksessä lapsen äidinkielessä. Tässä tapauksessa englanninkielinen päivähoito ei ole missään nimessä oikea paikka lapselle. Lapsi kuormittuu liikaa yrittäessään pysyä mukana englanninkielen opettelussa, vaikka ei osaa vielä omaa äidinkieltäänkään tarpeeksi hyvin. Lapselta voi jäädä tärkeitä äänteitä uupumaan ja myöhemmällä iällä ne on paljon vaikeampia korjata tai mahdollisesti niitä ei pysty edes korjaamaan.

Code – mixing on englanninkielinen termi, jolla tarkoitetaan koodien vaihtamista. Toisen ja kolmannen ikävuoden aikana lapsi sekoittaa eli yhdistää koodeja. Samassa ilmaisussa on kahta kieltä, sillä hän ei ole vielä tietoinen kielen eriävyydestä. Kaksikielisen lapsen kieli on taipuvaisempi yhdistymiseen silloin, kun heikompa kieltä käytetään enemmän ja kun käännösvastineet puuttuvat lapsen yhdistyneiltä sanoilta. Koodien eli kielten vaihto on kuitenkin eri asia. Kielen vaihdosta puhutaan silloin, kun lapsi vaihtaa ilmaisuja kielen välillä tietoisesti esimerkiksi ” ihanaa toi white chocolate”. Tähän voi vaikuttaa moni asia. Lapsi saattaa kokea jotkut sanat helpommaksi toisella kielellä kuin toisella ja siitä syystä yhdistelee kieliä. Toinen vaikuttava tekijä voi olla se, että lapsi haluaa kuulua tiettyyn kieliryhmään. Tämä voi liittyä vaiheeseen, jolloin lapsi saattaa hetkellisesti suosia toista kieltä enemmän. (Hassinen 2005, 115.)

POHDINTA

Yhä enemmän eri kulttuurit tulevat yhteen ja kulttuurien sisälle kasvaa uusia pieniä kulttuureja; kaksikielisiä kulttuureja. Meillä Suomessa kaksikielisiä perheitä on paljon, mutta siitä huolimatta kaksikielisyys on vieläkin hieman vieraampi asia suurimmalle osalle ihmisistä. Tähän vaikuttaa tietenkin missä päin Suomea ollaan. Etelässä kaksikielisyys, näkyy hyvin vahvasti katukuvassa. Melkein joka päivä näkee jonkun äidin tai isän lapsen kanssa, josta voi hyvin päätellä, että kyseessä on kaksikielinen perhe. Pohjoisessa se taas herättää paljon enemmän huomiota ja sitä ihmetellään. Muille lapsille jo päivähoitossa voitaisiin enemmän opettaa monikulttuurisuudesta ja monikielisistä lapsista. Ei ainoastaan lapsille, mutta myös vanhemmille. Se koskettaa monta perhettä, vaikka oma lapsi ei olisikaan kaksikielinen, esimerkiksi lapsen ystävien kautta.

Lapsen kaksikielisyyttä tulisi tukea mahdollisimman varhain, jotta säästyttäisiin mahdollisilta kielenkäytönhäiriöiltä ja muilta kehityksen viivästyimiltä kuten tunne- elämään liittyviltä viivästyimiltä. Siitä huolimatta, että lapsi melkein itsestään voi oppia kaksi tai useamman kielen sitä täytyy silti tukea. Samalla tavalla kuin tapauksessa jossa lapsella on vain yksi kieli. Kieli voi vaikuttaa niin moneen asiaan. Työtä tehdessä minut yllätti se, kuinka paljon kaksikielisyyteen liittyy. Kaksikielisyys ei ole sitä, että lapsi itsestään vaan oppii kaksi kieltä kotona. Käsitys siitä, että lapselle vain puhutaan montaa kieltä ja oletetaan että lapsi oppii, on virheellinen. Itselläni kuva kaksikielisyydestä oli ennen työn aloittamista suurin piirtein tuollainen mitä juuri kuvasin. Työssäni korostan paljon ympäristön merkitystä lapsen kaksikielisyyteen kasvun tukena. Tärkeää on myös oikeanlaisen vuorovaikutuksen sisäistäminen, siitä kaikki lähtee. Yhteiset hetket, yhdessä kokeminen ja elämysten jakaminen ovat tärkein väline lapsen vuorovaikutustaitojen kehittymiseen. Mikään materia ei korvaa lapsen ja vanhemman välille kehittyvää vahvaa ja turvallista tunnesidettä joka luo pohjan lapsen vuorovaikutustaitojen ja kielen kehitykselle. Kodin ihmissuhteet luovat perustan ihmisen elämänsäkaarelle. (Alijoki 1998, 18 – 20.) Työn tekeminen oli

todella mielenkiintoista ja kaksikielisyys ja siihen liittyvät haarat ovat minun mielestäni todella hyvä tutkimuksen kohde esimerkiksi opinnäytetöissä. Oma opinnäytetyöni on katsaus kokonaisvaltaisesti kaksikielisuuden vaikutuksista lapsen kehitykseen. Kaksikielisyyttä voi myös tutkia esimerkiksi pelkästään kielenkehityksen kannalta, minkälainen on kaksikielisen lapsen kielenkehitys. Edellä mainittu aihe on mielestäni hyvä opinnäytetyöaihe. Sekin ajatus kävi mielessä matkan varrella, mutta en halunnut kuitenkaan siihen jäädä, koska olin kiinnostunut myös muista alueista kuin fonetiikasta eli kielen äänteiden, vokaalien ja konsonanttien synnystä. Kaksikielisyys ei ole kovin ihmisten tietoisuudessa siitä huolimatta, että sitä on esiintynyt jo vuosikymmeniä. Sen vuoksi olisikin hyvä tehdä siitä yhä enemmän tutkimuksia ja tuoda sitä esille. Työn tekeminen oli taas yhdenlainen oppimisprosessi ja toi paljon uutta tietoa. Myös henkilökohtaisesti aihe kiinnostaa, koska itse olen kaksikielisessä suhteessa ja mahdollisesti tulevaisuudessa lapseni tulevat olemaan kaksikielisiä. Mielestäni kaksikielisyys on rikkaus niin perheelle kuin lapsellekin. Se voi tuoda paljon mausteita arkeen ja siitä on varmasti paljon hyötyä lapselle hänen kasvaessaan ja etenkin myöhemmällä iällä, aikuisena.

Lapsen kasvattaminen on kuin leipomista. Molempiin tarvitaan tietty huomio yksityiskohtiin, tarkkailua ja paljon eri aineksia oikeaan lopputulokseen. Joskus taikinaan tarvitaan erikoisia makuja sävöyttämään lopputulosta. Aineksista tärkein on aina kuitenkin kaiken pohjana oleva, vanhemman rakkaus.

LÄHTEET

Alijoki, Eija 1998. Pesästä pieni ponnistaa. Lasten varhaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Cunningham – Andersson, Una & Andersson, Staffan 1999. Growing up with two languages. A practical guide. Lontoo: Routledge.

Hassinen, Sirje 2005. Lapsesta kasvaa kaksikielinen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Herlin, Ilona & Kalliokoski, Jyrki & Kotilainen, Lari & Onikki – Rantajääskö, Tiina 2002. Äidinkielen merkitykset. Vaasa: Ykkös – Offset Oy.

Koppinen, Marja – Leena & Lyytinen, Paula & Rasku-
Puttonen, Helena 1989. Lapsen kieli ja vuorovaikutustaidot. Rauma: Oy Länsi – Suomi.

Leiwo, Matti 1980. Lapsen kielen kehitys. Tampere: Tammer – Paino Oy.

Mannerheimin lastensuojeluliitto, Vanhempain netti. Lapsen ja vanhemman varhainen vuorovaikutus. Luettu 19.7.2010 osoitteesta: www.mll.fi

Stakes. Lapsen kasvu kaksikieliseksi. Luettu 5.9.2010 osoitteesta: www.stakes.fi

Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Gummerus Kirjapaino Oy.

Tokuhamma – Espinosa, Tracey 2001. Foreign language acquisition and children.
Greenwood publishing group.

Vasta, Ross 2002. Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä. Copyright Oy UNIPress Ab.

Wright, Norman & Oliver, Gary 1998. Lapsen tunteet. Tampere:
Kirjatoimi.

HAASTATTELUKYSYMYKSET

Liite 1

1. Short description about the kindergarten where you work
2. What is the level of speaking and understanding English among Finnish children?
3. Short description about your own education
4. What is your mother language?
If not Finnish, do you speak any Finnish?
5. When you work, how do you support a child learning and progressing in English?
6. What are the differences when a child is speaking English and understanding English?

In next questions 7-10 I'm talking about child who knows only few words in English and the language between you and a child is not enough.

7. How do you work in situations where child cannot understand what you are saying? For example when you are getting dressed with children.
8. What do you do if child is crying and you don't know why? How do you find out why the child is crying?
9. In situation where child has done something that it is against the rules, how do you explain that to a child?
10. How do you support child's emotion development?

11. For example in group activity, let's think that there is two children, first one speak much better English than the other one. You have some task and you want to ask one child to come and do it. Which one you take? The one who can do it when you tell the instructions one time or the one who you know that it's going to take more work from you to tell the instructions?

Does the language matter anyhow when you are making your decision in situation like that?

If language skill does not matter, how do you make the decision about which one you take?

12. How do you support child's interaction skills development when they don't have mutual language with other children in the group?

13. Are all the children in the group equal despite of different level in speaking and understanding English?

If not, how does it show?

If not, describe a situation

If yes, how does it show?

14. Are there any differences in child's playing when they play alone or in the group?

If yes, describe a situation

15. Are there situations where a child is left alone by other children because the language skills are not enough to communicate?

If yes, describe a situation

16. How do you support a child when you are doing group activity and the child does not understand English well and don't know what to do?

Are they willing to take part the same way than the children who does understand your instructions?

17. How do you support child's personality development if the language is not enough to create enough good emotional bond between you and a child?

18. Does the parents from Finnish children speak English and in what level?

19. Are there any difficulties with communicating with parents because of the language?

If yes, describe a situation

20. What are the most common reasons why Finnish parents put their children in to English kindergarten?

21. When you talk with the parents, are there any surprising differences in child's behaving in kindergarten comparing to home, what might be involved to language?

22. Does the children understand why they are in English kindergarten even their mother language is Finnish?

23. Are they willing to learn English?

If not, describe a situation

If yes, describe a situation

24. Any other comments you would like to share with me?